

С. Я. Шульга

здобувач кафедри загального та германського мовознавства
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

СПЕЦИФІКА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЯХ

Стаття є спробою описати ключові духовні цінності у паремійному фонді української та англійської мов із застосуванням опозиційного структурування паремій. Здійснено семантичний та кількісний аналіз семи опозиційних паремійних груп: «добро – зло», «бог – чорт», «правда – брехня», «щастя – біда», «дружба – ворожнеча», «воля, свобода – неволя», «любов – ненависть». Встановлено спільні та відмінні риси їх функціонування у зіставлюваних паремійних фондах.

Ключові слова: культурний код, духовна цінність, паремія, опозиція, паремійний фонд, продуктивність.

Постановка проблеми. Впродовж життя людина свідомо інтерпретує людську діяльність, спостерігає й засвоює власним досвідом різноманітні форми поведінки, а відтак, спираючись на значущість окремих реалій, вибудовує власний духовно-моральний світ, де інструментом оцінювання дійсності стає ієрархія цінностей. У соціальній філософії поняття цінності інтерпретується, по-перше, як вітальні потреби індивідів, а по-друге, як абсолют, найвищий вимір духовності та життєвий орієнтир [5, с. 132]. Духовні потреби сприяють раціональнішій організації суспільства, структуризації дійсності крізь призму універсальних категорій добра і зла, а також беруть участь в удосконаленні норм та принципів життєдіяльності соціуму.

Мовознавці поділяють думку, що одним із засобів збереження духовного надбання народу за допомогою мови є її паремійний фонд [7; 15; 11; 17]. Водночас самі паремії розглядаються як мікротексти, що зберігають та передають із покоління в покоління інформацію про духовну діяльність і культуру того чи іншого етносу [24, с. 215; 21, с. 27].

Мета статті. *Актуальність* розвідки продиктована необхідністю зіставно-типологічного аналізу репрезентації культурних етнокодів на матеріалі паремій. *Мета статті* полягає у дослідженні вербального втілення духовного коду в паремійному фонді української та англійської мов із застосуванням опозиційного структурування фактажу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Залучення культурної спадщини до інтерпрета-

ції паремійного фонду, зокрема знаків духовного світу етносу, спонукає лінгвістів до введення в обіг поняття «культурний код» (Д.Б. Гудков, М.Л. Ковшова, В.В. Красних, О.О. Селіванова, Л.В. Савченко та інші) [6; 14; 22; 21]. Ключовою характеристикою цих кодів є їх універсальність, що дозволяє розглядати людину як центр всесвіту у співвіднесенні з навколишньою дійсністю, внутрішнім світом і фізичним простором [21, с. 69]. Такі коди допомагають інтерпретувати паремію чи будь-яку іншу фразеологічну одиницю, розшифровуючи її лінгвокультурну та етнокультурну інформацію [21, с. 63].

Серед різноманіття класифікацій культурних кодів (соматичний, часовий, просторовий, предметний, біоморфний, релігійний, акціональний тощо) вирізняється духовний код, що охоплює духовно-культурні цінності, моральні пріоритети та еталони людського буття, поведінки й діяльності [13, с. 308]. У статті використано опозиційний аналіз щодо вербалізації духовних цінностей у паремійних фондах української та англійської мов. На думку З.Г. Коцюби, «опозиційний підхід до аналізу паремій є одним із найадекватніших способів пошуку універсального в різномовному проverbs'яльному просторі» [11, с. 211–212].

Виклад основного матеріалу. Ізоморфізм паремійних систем української та англійської мов простежується у функціонуванні ключових опозиційних пар на кшталт «добро – зло», «бог – чорт», «правда – брехня», «щастя – біда», «дружба – ворожнеча». Контрастна розбіжність в ієрархії цінностей досліджуваних паремій

зумовлена кількісним показником у таких категоріях, як «воля, свобода – неволя» (продуктивна щодо української мови), а також «любов – ненависть» (продуктивна щодо англійської мови) (див. рис. 1).

Опозиція «добро – зло» передає ключові ознаки світосприйняття людиною. У картині світу така опозиція має універсальний характер, здатна до експліцитної та імпліцитної реалізації, може застосовуватися щодо більшості вербалізованих концептів у царині паремійного корпусу, а також сприяє міжкультурному порозумінню [12, с. 24]. У побутовій свідомості як українців, так і англійців «добро» вербалізується через паремії на позначення характеру людини, манер її поведінки, інтелектуального розвитку, матеріального статку тощо, наприклад: укр.: *Добра людина в добрі проживе століття; Добре слово людині – що дощ у посуху; Доброта без розуму пуста; За добру людину сто рук; Краса до вечора, а доброта навіки* // англ.: *Kindness brings happiness; One kindness is the price of another; Kind words are worth much and they cost little; To speak kindly does not hurt the tongue.*

Продуктивнішими в обох мовах є паремії з лексичними одиницями «зло, злий» (84 п. о. української мови / 56 п. о. англійської мови). Спільними концептуальними їх ознаками є сприйняття «зла» як основної характеристики

відносин у суспільстві, як явища, що проймає будь-яку сферу людської діяльності. Водночас паремії не лише описують «зло» як невіддільний компонент філософії життя, але й реалізують семантичне навантаження поради чи застереження, диктують певні принципи поведінки з метою уберегти, попередити чи проінформувати особу щодо ймовірної загрози від «зла», наприклад: укр.: *Злий чоловік в очі лестить, а за очі хулить; Як душа чорна, так і милом не змиєш; Зло тихо лежати не може; Зла людина зліша вовка; Злого любити – себе губити; Розумний від зла біжить, а дурний його доганяє* // англ.: *Evil doers are evil dreaders; Money is the root of all evil; See no evil, hear no evil, speak no evil; Avoid evil and it will avoid you; Some evils are cured by contempt.*

Паремійна опозиція «добро – зло» чітко не розмежує ці два поняття, а навпаки, розглядає їх як взаємопов'язані, акцентуючи увагу на тому, що подекуди одне явище є причиною іншого та навпаки. Простежено, що категорія «зло» набуває таких ознак, як «повчальне», «несподіване», «неминуче», «низькоінтелектуальне», «позбавлене благородності», «невартісне» тощо. Розглянемо приклади: укр.: *Добра людина плаче від радості, а зла – від заздрощів; Добрий пес краще злої людини; Доброго шануй, а злого не шкодуй; Роблячи зло, на добро не сподівайся; Добре дов-*

Рис. 1

го пам'ятається, а **зле** ще довше; Від **лиха** до **добра** не далека дорога; **Добру** не стерпиш, а **біді** мусиш; **Добро** пушить, як **лихо** сушить; // англ.: *He knows best what is good that has endured evil; Evil communications corrupt good manners; Never do evil that good may come of it; No man better knows what good is than he who has endured evil; Many a good cow has an evil calf; A good lawyer, an evil neighbor; Act of kindness may soon be forgotten, but the memory of an offence remains.*

В українській мові вирізняються ступенем продуктивності паремії на позначення опису особистості за її характером та поведінкою згідно з опозицією «добрий – злий». Якщо в англійській мові лише в окремих випадках реалізується інформація про людську натуру (12 паремійних одиниць, наприклад: англ.: *A good man in an evil society seems the greatest villain of all; Evil people do not understand justice; Evil people run even though no one is chasing them, but good people are as brave as a lion*), то в українській мові налічуємо 54 паремійні одиниці із ознакою «добрий» і, відповідно, 46 паремійних одиниць із основою «злий». Такі паремії української мови розподіляються на семантичні групи: 1) 'поведінка людини, взаємовідносини у соціумі': укр.: *Добрий чоловік – надійніше кам'яного мосту; Доброго тримайся, а від злого вдалися; Доброму гостю господар радий; Роби добро всюди похвалять тебе люди; Доброго корчма не зіпсує, а лихого і церква не поправить*; 2) 'соціальна характеристика людини': укр.: *Добрі діти на ноги поставлять, а лихі і з ніг зваллять; Доброму й добра пам'ять; З добрим поживеш – добро переймеш, а з лихим зійдеши – того наберешся; Злий чоловік, як вугілля: якщо не палить, то чорнить*; 3) 'характер і темперамент людини': укр.: *Добрій людині весь світ – свій будинок, злomu і своя хата чужа; Для такого характеру і сатана не лякало; Злий не вірить, що є добрі люди; Май добру натуру, не приймеш кару на шкуру; Серце з перцем, а душа з часником.*

На противагу англійській мові, із категорією «добра» в українській мові пов'язана низка паремій, по-перше, із семантичною вказівкою на побут й діяльність людини: укр.: *Добра то річ, що є в хаті піч; Добре тому в дорозі, хто сидить на возі*; по-друге, з іронією, насмішкою над соціальним статусом, матеріальним рівнем життя: укр.: *Добре гудіти, коли є в чім шуміти; Добре дядькові, та й Бога забує; Добре їсти*

й пити, а нічого не робити; Добрий пан, взяв у сиріт хліб, та й кинув псам.

Звернення до духовних еталонів у паремійному фонді будь-якої мови неможливе без урахування опозиції «бог – чорт», що також мотивована й зумовлена універсальними чинниками, а саме «бог = добро; чорт = зло». Однаково зображено ситуації, а) коли людина має благородні наміри, але зрештою виходить на шкоду, наприклад: укр.: *Богові приготував, а чорт узав* // англ.: *God sends meat and the devil sends cook*, і б) коли йдеться про особливості людського характеру, а саме таких рис, як дволикість та користолюбство, наприклад: укр.: *Богові свічку, і чортові – огарок* // англ.: *He that serves god for money will serve the devil for better wages*. В українській мові вирізняються паремії, де опозиційні поняття «бог» і «чорт» усвідомлюються як такі, що конкурують щодо діяльності та світобачення людини, наприклад: укр.: *Чим чорт не шутить, коли Бог спить; Як Бог відкажеться, то й чорт брат; Послав Бог роботу, та забрав чорт охоту.*

У паремійному фонді української та англійської мов, з одного боку, домінують позиція, де бог розуміється як всемогутній, такий, що власною волею впливає на життя особистості, наприклад: укр.: *Бог дасть долю і в чистім полі; Бог знає, чим чоловіка карати має; Бог має драбину – угору і в долину; Без Божої волі і волос з голови не впаде; Кого Бог засмутить, того і потишить*; // англ.: *Man proposes and god disposes; Mills of god grind slowly but sure; God gives his anger by weight, but his pity without measure; whom the gods love die young; Whom god would ruin, he first deprives of reason*. А з іншого боку, не заперечується факт, що благополуччя й добробут людини частково залежить і від неї самої, наприклад: укр.: *Береженого бог береже, а козака шабля; Боже, поможи, а ти, небоже, не лежи*; // англ.: *God (heaven, the Lord) helps those who help themselves; God defend (deliver) me from my friends, from my enemies I can (will) defend myself.*

В українському та англійському суспільствах категорія «бог» співвідноситься й ототожнюється з ознаками «сила», «справедливість», «неминучість» та «могутність», наприклад: укр.: *Як Бог допустить, то й суха верба розпустить; Що від Бога суджене, те від людей нерозлучне; Бог має більше, ніж роздав* // англ.: *The nest of the blind bird is made by god; The charitable give out the door and god puts it*

at the window; God gives the milk but not the pail. Такі подібності у паремійних фондах можна пояснити християнським спрямуванням життя етносів, носіїв досліджуваних мов.

Водночас у паремійному фонді зіставляваних мов поняття «чорт» асоціюється з «оманливістю», «зрадливістю» й «підступністю», наприклад: укр.: *Чорт тільки те й робить, що людей у спокусу вводить; Не піддавайся чорту, то й влади над тобою не матиме; Душею кривить – чортові служить* // англ.: *The devil can cite scripture for his purpose; The devil lurks behind the cross; Devil may get in by the keyhole, but the door won't let him out.* В українській мові чорт співвідноситься також із багатством, а в англійській мові – із бідністю, що подекуди змушує людину йти на злочин. Для прикладу: укр.: *Чорт у багатого живе, йому на дудку грає* // англ.: *The devil dances in empty pockets.* Якщо у свідомості українського народу домінувальними є риси зневаги, потворності, презирства щодо чорта, то англомовному населенню властива асоціація чорта з людською ледачістю, наприклад: укр.: *Чорта куди не поверне – все він чортом буде; Чорта хоч і зануздай, а все ж він чортом буде; Він гарний чоловік, тільки на чорта схожий*; // англ.: *An idle brain is the devil's workshop; He that labours is tempted by one devil, he that is idle is tempted by a thousand.*

Водночас в українських пареміях образ чорта уособлює болотяну істоту, якій, відповідно, приписано низку характерних ознак, а саме: «бруд», «неприємний запах і забарвлення», «захарашеність», «бездоглядність», «запущеність», «занедбаність» тощо, наприклад: укр.: *Було б болото, а чорти будуть; У лісі не без звіра, в болоті не без чорта; Чорт живе в болоті, а завжди сухим ходить; Що болото, то і чорт; Гнилого болота і чорт не боїться.* На противагу, в англомовному паремійному фонді чорта репрезентують як істоту, що наділена характером і темпераментом, а також може вдаватися до різного типу поведінки, наприклад: англ.: *The devil is good to his own; The devil is good when he is pleased; The devil sometimes speaks the truth.*

Опозиція «правда – брехня» репрезентує правду як єдине у своєму роді поняття, що домінує над брехнею і є її альтернативою, наприклад: укр.: *Брехень багато, а правда одна; Правдою весь світ зійдеш, а неправдою ані до порога* // англ.: *Better speak truth rudely than lie covertly; Those who live on lies choke on the truth.*

У досліджуваних паремійних фондах правда вербалізується не як типова риса характеру, а радше як самобутня субстанція, як еталон людського життя, наприклад: укр.: *Правда у воді не тоне, а у вогні не горить; Правда розмислу не потребує; Все минеться, одна правда зостанеться* // англ.: *Galled horde will not endure the comb; Truth needs not the ornament of many words; Truth fears no trial.* Водночас брехня зображена за зразком людської поведінки, її способу життя та характеру, наприклад: укр.: *Два брехуни одної правди не скажуть; Скільки ніг у гадюки, стільки правди у брехуна; У брехуна язик до вух дістає; Брехні слухають, а брехунів б'ють* // англ.: *Liar is not believed when he speaks truth; Liars have need of good memories; A great talker is a great liar.*

Наближеною за продуктивністю є також опозиція «дружба – ворожнеча». Українські та англійські паремії уподібнюються щодо репрезентації поняття «друг», а саме: а) акцентується увага на його необхідності й значущості в житті кожної людини, наприклад: укр.: *Чоловік без друга, що їжа без солі; Вірний приятель – то найбільший скарб* // англ.: *A father is treasure, a brother is a comfort, but a friend is both; Between friends all is common;* б) у формі поради описуються особливості взаємовідносин між друзями, наприклад: укр.: *Над товаришем не смійся, бо над собою заплачеш; З добрим дружись, а лихих стережись; Нових друзів май, а старих не забувай* // англ.: *Live with your friend as if he might become your enemy; Lend your money and lose your friend; It's good to have some friends both in heaven and hell; A friend in court is better than a penny in purse;* в) окреслено риси характеру та манери поведінки приятелів, як позитивні, так і негативні, наприклад: укр.: *Улєсливий друг (приятель) схожий на кішку: спереду ласкає, а ззаду кусає; Старий вірний друг – краще нових двох; Не той друг, що лащитья, а той, що печалиться; Дурний друг – недруг; Друга за гроші не купиш* // англ.: *A friend to all is a friend to none; Treacherous friend is the most dangerous enemy; Friend are thieves of time; Friends are like centipedes, they have many legs when work needs to be done.*

Проте в українській мові вирізняється ряд паремій, де дружба розуміється як явище колективної поведінки. У свідомості українського народу побутує думка, що згуртованість – це одна із заporук успіху та результативності людської діяльності. Розглянемо приклади: укр.:

Один дуб у полі – не ліс; Дружні сороки і орла заклують; Гуртом можна і море загатити; З громади по латці – голому свита.

Згідно з кількісними показниками паремійна опозиція «щастя – нещастя, біда» репрезентована в обох мовах відносно однаково. Однак розуміння цих категорій дещо різняться. В українській мові щастя розуміють як стан, що швидко минає, до якого прагнуть і який не підвладний людині, наприклад: *Справжнє щастя завжди попереду; Щастя на швидкому коневі їздить; Щастя, як пташка: де захотіло, там і сіло.* Домінувальним є не розмежування, а навпаки, сприйняття щастя, нещастя й біди (горя) як взаємопов'язаних та взаємодоповнювальних складників людської життєдіяльності, наприклад: укр.: *Із щастя та горя скувалася доля; Щастя й нещастя на однім коні їздять; Хто горя не бачив, той і щастя не знає; Щастя – нещастя, як день та ніч; Щастя пушить, а горе крючить.* В англійському паремійному фонді щастя витлумачується, з одного боку, на тлі характеру людини, її інтелектуальності, а з іншого – як абстрактне явище, закладене долею щодо людського життя, наприклад: англ.: *Kindness brings happiness; All happiness is in the mind; Happy is the country which has no history; Fortune knocks once at least at every man's gate; Fortune is easily found, but hard to be kept.* Рівнозначним в обох зіставлюваних мовах є бачення поняття біди, а саме вирізняється її повчальна функція, наприклад: укр.: *У біді чоловік умудряється; Біда (горе) гоштриє розум; Біда вимучить, біда й виучить* // англ.: *Adversity is a good discipline; The wind in a man's face makes him wise.*

Незначною продуктивністю, на відміну від англійської мови, в українському паремійному фонді вирізняється опозиція «любов – ненависть». Любов, кохання описуються як почуття, котрим притаманні як негативні, так і позитивні ознаки, наприклад: укр.: *Любов сліпа – доведе до біди і попа; Любов не пожежа – займеться – не потушиш; Старої любові й іржа не їсть; Любов любить одного; Кохання починається з очей; Кохання молодого – весняний лід; Життя без кохання – як ріка без води* // англ.: *Love is the mother of love; Love is never without jealousy; Love should not be all on one side; Love lives in cottages as well as in courts; Love will creep where it may not go; The course of true love never did run smooth.* Щодо репрезентативності паремій на позначення ненависті, то вони вияви-

лись, по-перше, непродуктивним в обох досліджуваних мовах, а по-друге, зберігають подібне сприйняття такого емоційного стану людини, наприклад: укр.: *Ненависть – це виворіт любові; Від кохання до ненависті – один крок; Сліпа ненависть – поганий порадник* // англ.: *Haters gonna hate; It is better to have loved and lost, than to have hated and won.* Продуктивнішими в українській мові виявилися паремії, що зберігають інформацію про шлюб і сімейні відносини (59 п. о.). Водночас в англійській мові така вибірка є нерепрезентативною (зафіксовано лише 7 п. о.). Якщо українські паремії здебільшого демонструють осмислення одруження із негативних позицій, то паремії англійської мови опосередковані загальними уявленнями про сімейні відносини, зокрема шлюб, наприклад: укр.: *Вінець – дівоцтву кінець; Шлюб – могла любові; Доки не поберуться – любляться, а як поберуться – судяться; На день весілля, довіку клопоту* // англ.: *Marriage makes or mars a man; Marriage goes by contrast; Marriage halves our griefs, doubles our joys, and quadruples our expenses; A mother's love never ages.*

Історичні факти і події, політичне й економічне життя, фольклорна та літературна спадщина про прагнення українського народу до свободи сприяли високій продуктивності паремій типу «воля, свобода – неволя». В обох зіставлюваних паремійних фондах людська свобода осмислюється як визначальна життєва цінність, а перебування в неволі оцінюється негативно, наприклад: укр.: *Життя не має ціни, а воля дорожча за життя* // англ.: *No man loves his fetters, be they made of gold.*

Українське народне уявлення волі, по-перше, асоційовано з такими історичними фактами, як панщина, кріпацтво, а по-друге, із національно-визвольною боротьбою українського народу. Волелюбність українців та перманентне прагнення до волі метафорично переосмислено й за допомогою образу козака. До прикладу: укр.: *Ну чужому полі не матимеш волі; Наймит не по своїй волі служить; Ні хліба, ні солі, і сам бурлак у неволі; Козача потилиця панам ляхам не хилиться; Степ та воля – козацька доля; Що буде, те й буде, а козак панщини робить не буде.*

Висновки і пропозиції. Отже, шляхом дослідження особливості вербалізації духовного етнокоду на тлі опозиційного структурування цінностей у паремійних фондах української та англійської мов встановлено,

що суспільне усвідомлення правди, брехні, щастя, біди, дружби, ворожнечі тощо варто вважати ізоморфним. Незначні відмінності у пареміях у кожній із зіставлених мов продиктовано історичним минулим та сьогоденням, розвитком та становленням суспільства в цілому. Вияв й зображення ставлення до духовних цінностей у мові за допомогою паремій сприяє глибшому пізнанню свідомості її носіїв. Перспективи дослідження вбачаємо у подальшому зіставленні й аналізі паремійних фондів різних мов.

Список використаної літератури:

1. Анисимов С.Ф. Духовные ценности: производство и потребление. Москва, 1988. 253 с.
2. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. Київ, 2005. 1056 с.
3. Василенко О.М. Лінгвокультурні концепти «воля / свобода» (liberty / freedom). Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». Філософські науки. Вип. 104. 2016. С. 116–119.
4. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. Москва, 1997. 411 с.
5. Горак Г.І. Філософія : курс лекцій. Київ, 1998. 273 с.
6. Гудков Д.Б., Ковшова Д.Б. Телесный код русской культуры. Москва, 2007. 288 с.
7. Дуденко О.В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Умань, 2002.
8. Ковшова М.Л. Лингвокультурологический метод во фразеологии: коды культуры. Москва, 2012. 453 с.
9. Кононенко В.І. Мова і народна культура. Мовознавство. 2001. № 3. С. 62–69.
10. Кононенко В.І. Мова. Культура. Стель. Київ – Івано-Франківськ, 2002. 459 с.
11. Коцюба З.Г. Опозиційне структурування дійсності як основа побудови концептуальних взаємозв'язків у паремійних фондах мов. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Вип. 3. 2009. С. 209–213.
12. Коцюба З.Г. Універсальне і національне в паремійних фондах мов європейського ареалу (лінгвокультурологічний аспект): автореф. дис. ... док. філол. наук. Київ, 2010. 35 с.
13. Красных В.В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? Москва, 2003. 375 с.
14. Красных В.В. Этнопсихолінгвистика и лингвокультурология. Москва, 2002. 284 с.
15. Осіпова Т.Ф. Параметри вербальної і невербальної комунікації в українських пареміях: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2010. 20 с.
16. П'ять тисяч прислів'їв та приказок. Тернопіль, 2013. 224 с.
17. Пирогов В.Л. Принципи логіко-семіотичного моделювання у паремійних фондах різносистемних мов (японська, англійська, українська, російська). Східний світ. № 1. 2008. С. 144–151.
18. Приказка. URL: <http://prikazka.pp.ua>.
19. Прислів'я, прикмети та повір'я українського народу. 2-ге вид., виправ. та доп. Харків, 2011. 128 с.
20. Савченко Л.В. Експлікація сакральних мікротекстів клятви у векторі фразеології через бінарну опозицію правда / неправда. Семантика мови і тексту: матеріали XI міжнар. наук. конф. (Івано-Франківськ, 26–28 вер. 2012). Івано-Франківськ, 2012. С. 534–537.
21. Савченко Л.В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти: монографія. Сімферополь, 2013. 600 с.
22. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ; Черкаси, 2004. 276 с.
23. Селіванова О.О. Опозиція свій – чужий в етносвідомості (на матеріалі українських паремій). Мовознавство. 2005. № 1. С. 26–34.
24. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва, 1996. 288 с.
25. Arsenteva E. Phraseology in Multilingual Society. Cambridge, 2014. 404 p.
26. Krebs D. The Origins of Morality: An Evolutionary Account. Oxford, 2011. 320 p.
27. Special Dictionary. URL: http://www.special-dictionary.com/proverbs/source/english_proverb/
28. The Oxford Dictionary of Proverbs URL: <http://www.oxfordreference.com>.
29. Turiel E. The Culture of Morality: Social Development, Context, and Conflict. Cambridge, 2002. 20 p.

Шульга С. Я. Специфика репрезентации духовных ценностей в украинских и английских паремиях

Статья является попыткой описать ключевые духовные ценности в паремиологическом фонде украинского и английского языков с применением оппозиционного структурирования паремий. Осуществлен семантический и количественный анализ семи оппозиционных паремиологических групп: «добро – зло», «бог – черт», «правда – ложь», «счастье – беда», «дружба – вражда», «воля, свобода – неволя», «любовь – ненависть». Выявлены общие и отличительные черты их функционирования в сопоставляемых паремиологических фондах.

Ключевые слова: культурный код, духовная ценность, паремия, оппозиция, паремиологический фонд, продуктивность.

Shulha S. Specifics of representation of moral values in Ukrainian and English paroemias

The article is an attempt to describe the key moral values of the paremiological fund in Ukrainian and English, using oppositional structuring of proverbs. The semantic and quantitative analysis of seven oppositional groups has been carried out: “kindness – evil”, “god – devil”, “truth – lie”, “happiness – misfortune”, “friendship – hostility”, “freedom – slavery”, “love – hate”. The common and distinctive features of their functioning have been established in both comparable paremiological funds.

Key words: cultural code, moral value, paroemia, opposition, paremiological fund, productivity.